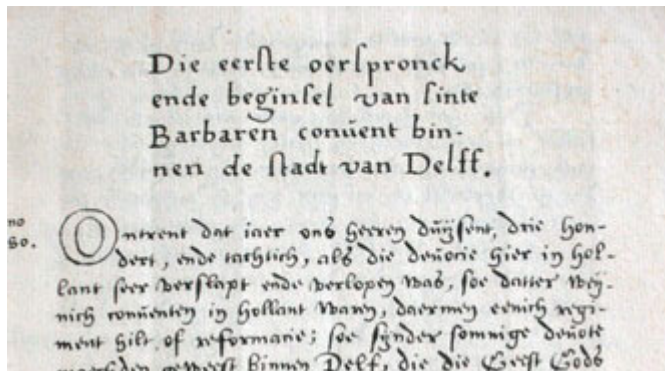
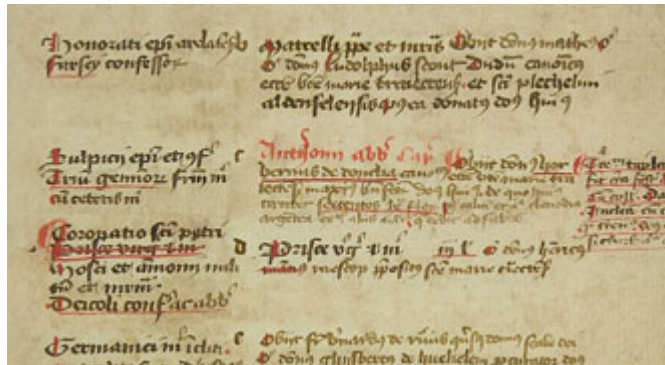


5. Tekstdragers en teksten

Samenvatting

Het onderdeel *Text carriers* bevat inventarisaties en beschrijvingen van

- memorieregisters. Deze zijn ingedeeld naar inhoud in
 - *grafregisters*, onderscheiden in
 - registers van graven met de namen van de begravenen
 - registers van eigenaren van graven
 - *registers van memoriediensten*
 - *registers met schenkingen en stichtingen*
 - *pitantieregisters*
 - *naamlijsten* die niet tot de bovenstaande groepen behoren
- verhalende bronnen. Hier gaat het om bronnen die ofwel functioneerden in de dodengedachtenis ofwel informatie verschaffen over schenkings- en memoriapraktijken:
 - *biografische bronnen*
 - *gesta* waarin het leven en de daden van abten en andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders worden herdacht
 - levensbeschrijvingen van voornamelijk kloosterlingen
 - *historische bronnen*
 - kronieken
 - annalen van kerkelijke en religieuze instellingen



Boven: Zie [MeMO text carrier ID 429](#). Onder: Zie [MeMO text carrier ID 173](#)
Voor de onderschriften van de afbeeldingen van dit hoofdstuk, zie [de MeMO database](#).

Opgenomen zijn tekstdragers die (tenminste gedeeltelijk) nog bestaan en werden gebruikt in middeleeuwse instellingen die gevestigd waren op het grondgebied van het huidige Nederland, evenals edities van tekstdragers die verloren zijn gegaan of waarvan de huidige verblijfplaats onbekend is. Niet beschreven zijn lijsten en edities die de uiterlijke vorm hebben van een memorieregister, maar die mogelijk door de editor zijn samengesteld op basis van verschillende documenten. Aan het eind van de negentiende eeuw en in de eerste helft van de twintigste eeuw is een aantal van dit soort lijsten (vooral van kloosterlingen) gepubliceerd, maar ze zijn ook bekend uit vroegere eeuwen.

Uitgangspunt is de gehele tekstdrager, omdat de samenstelling van de teksten in de tekstdrager ook aanwijzingen kan bieden over het gebruik en functioneren van zowel de volledige tekstdrager als de afzonderlijke teksten. Daarom is er een volledige inhoudsopgave gemaakt. Alleen de teksten met een memoriefunctie zijn uitgebreid beschreven.

Veel tekstdragers zijn in de loop der tijd fysiek en/of inhoudelijk veranderd, tijdens het gebruik in de periode waarin ze functioneerden maar ook daarna, bijvoorbeeld bij conservering en restauraties. Dit kan belangrijke consequenties hebben voor het achterhalen van hun gebruik en functies. Veranderingen zijn dan ook voor zover bekend beschreven in de database.

5.1 Definities en terminologie

Memorieregisters

In de middeleeuwen bestond er geen eenduidige terminologie voor teksten die gebruikt werden in de memoria. De verschriftelijking (het vastleggen) van memoriepraktijken binnen instellingen was afhankelijk van de behoefte en de gebruiken binnen iedere afzonderlijke instelling. Ook voor instellingen die tot eenzelfde groep behoorden, zoals kloosters van een bepaalde orde, golden niet per se vaste richtlijnen met betrekking tot de memoria-administratie. Het gevolg is dat bepaalde bronnen die in essentie eenzelfde inhoud en opzet hebben verschillend kunnen zijn aangeduid, maar ook dat onder een en dezelfde aanduiding verschillende typen memorieregisters schuil kunnen gaan (afb. 1). Hierbij spelen ook lokale en regionale gebruiken mee. Zo kan een overzicht met memorievieringen in kalendervorm bijvoorbeeld worden aangeduid als necrologium, kalendarium of anniversarium.

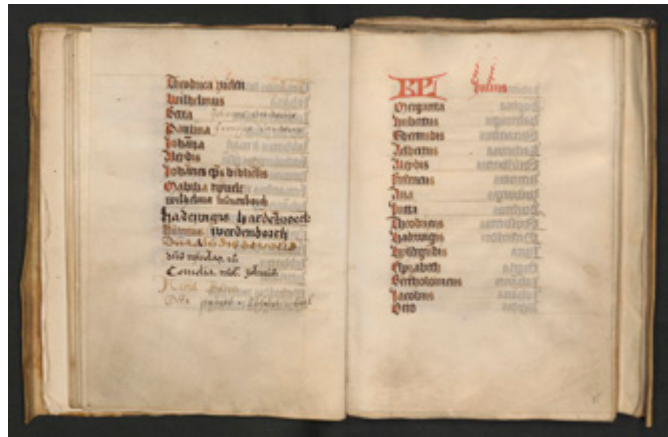
In de literatuur over de bronnen wordt de term gebruikt die in het handschrift is aangetroffen, maar er worden ook termen gebruikt die pas na de middeleeuwen in zwang zijn geraakt. In het begin van de jaren zeventig is, om meer eenheid te scheppen in de terminologie, een classificatie gepubliceerd door Huyghebaert (in de reeks *Typologie des sources*). Hij maakte de volgende indeling:

- 1. De registers en andere documenten om de doden en de levenden te gedenken:



Afb. 1. Zie [MeMO text carrier ID 187](#) en [MeMO text carrier ID 101](#)

- de vroegste memorieregisters, daterend uit de Karolingische tijd, de Libri Vitae, ofwel Libri memoriales ofwel Libri confraternitas genoemd). Dit zijn liturgische bronnen die bedoeld zijn om te gebruiken gedurende de heilige mis
- 2. De registers waarin alleen de overledenen staan opgetekend
 - dodenlijsten oftewel dodenrollen die rondgebracht werden naar de geassocieerde gemeenschappen, bijvoorbeeld kloosters van eenzelfde orde
 - de necrologiën, obituaria, anniversaria, pitantielijsten, etc. die vanaf de negende eeuw werden vervaardigd. Deze zijn vaak opgezet als kalenders. Deze zijn onderscheiden in:
 - Necrologiën, lijsten met namen van overleden die zijn genoteerd in een kalender of martyrologium en die bedoeld zijn om op de desbetreffende dag voorgelezen te worden tijdens het koorgebed, meestal de priemen. Deze bronnen hebben een liturgisch karakter.
 - Obituaria, overzichten waarin staat aangegeven wanneer jaargetijden en andere verplichtingen, zoals uitdelingen en pitanties, moesten plaatsvinden.
 - Grafboeken, overzichten van wie waar begraven ligt, vervaardigd ten behoeve van het bezoek aan het graf dat volgde op de memoriemis voor de overledene(n).
 - Ten slotte noemt Huyghebaert de necrologische annalen, compilaties van korte teksten tevens lijsten waarin bijvoorbeeld weldoeners of oversten van kloosters en kloosterorden worden herdacht.



Boven: Afb. 2a. Zie [MeMO text carrier ID 407](#)
 Onder: Afb. 2b. Zie [MeMO memorial object ID 631](#)

Deze classificatie is gebaseerd op het functioneren van de bronnen. Later is de indeling aangevuld door Lemaître. De samenstellers van de indeling konden echter hiermee het probleem niet oplossen dat het in veel gevallen gaat om mengvormen van de zuivere typen waaruit de classificatie bestaat, zoals Huyghebaert zelf ook al aangaf. Zo kan een register met memoriendiensten ook schenkingen en pitanties bevatten, of gegevens over graven en grafplaatsen.

De classificatie van memorieregisters in MeMO

In de MeMO-database is voor de beschrijvingen van de memorieregisters een classificatie gemaakt die is gebaseerd op de inhoud van de registers:

- *grafregisters*, onderscheiden in

- registers van graven met de namen van de begravenen ([afb. 1](#))
- registers van eigenaren van graven
- *registers van memoriediensten* (zie [Register met memoriediensten in een martyrologium van het Kartuizerklooster Nieuwlicht](#) en [afb. 2a](#))
- *registers met schenkingen en stichtingen* ([afb. 3](#))
- *pitantieregisters*
- naamlijsten die niet tot de bovenstaande groepen behoren ([afb. 4](#) en [5](#))

Deze indeling is niet gebaseerd op de functie, maar op de inhoud oftewel verschijningsvorm. Uitgangspunt is de primaire of overheersende verschijningsvorm van het register, maar de records in de database bieden mogelijkheden om variaties in de inhoud te beschrijven. Daardoor wordt voor de gebruiker duidelijk dat bijvoorbeeld in een memorieregister dat is ingedeeld als grafboek, onder andere ook schenkingen zijn genoteerd [zie afb. 1](#). De records in de database bieden echter mogelijkheden om variaties in de inhoud te beschrijven. [Zie ook 5.4](#) in verband met de manier waarop handschriften en teksten worden beschreven.

Verhalende bronnen

Voor de verhalende bronnen is de typologie van *Narrative Sources* aangehouden, omdat de informatie in MeMO voor een belangrijk deel is ontleend aan deze online database die weer voor een belangrijk deel is gebaseerd op het *Repertorium van verhalende historische bronnen uit de middeleeuwen* van Marijke Carasso-Kok. Het *Repertorium* en de NaSo-database hebben zich qua terminologie en indeling gebaseerd op de typologie van Genicot c.s. (*Typologie des Sources*). Zie voor een bespreking van de problemen betreffende de classificatie van verhalende bronnen, Vanderputten, 'Typology of Medieval Historiography' (2001).

Uit de veelheid aan typen verhalende bronnen zijn voor MeMO alleen die typen opgenomen die informatie bieden betreffende de nagedachtenis van de doden. Het gaat om twee groepen:

- *biografische bronnen:*
 - *gesta* waarin het leven en de daden van abten en andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders worden herdacht
 - levensbeschrijvingen van voornamelijk kloosterlingen en inwoners van religieuze huizen, maar ook van leken
- *historische bronnen:*
 - kronieken (zie [Kroniek van het Barbaraconvent in Delft](#))
 - annalen van kerkelijke en religieuze instellingen ([afb. 6](#))

Van deze bronnentypen zijn alle biografische bronnen beschreven, omdat deze allemaal een functie hadden of kunnen hebben gehad in de memoria. Ze bevatten informatie van het leven en de daden de beschreven personen, met vermeldingen van bijvoorbeeld hun deugden en goede daden, hun schenkingen en stichtingen en hun betrokkenheid bij memoriapraktijken. Het gaat hier vooral om de levensbeschrijvingen van inwoners van de kloosters en religieuze huizen van de Moderne Devotie.

Historiografische bronnen moesten worden geselecteerd, omdat deze niet per se informatie over de dodengedachtenis bevatten. In de database zijn daarom beschrijvingen van kronieken en annalen opgenomen waar duidelijk een memoria-component in zit. Het gaat dan bijvoorbeeld om informatie over stichtingen en schenkingen, ook van privileges, over de weldoeners en over de memoriepraktijken en veranderingen in deze praktijken.

Kronieken hebben overigens altijd een algemene herinneringsfunctie. Ze kunnen herinneren aan het ontstaan van een stad, aan een gewonnen veldslag, etc. Daarom zijn de MeMO-database en de NaSo- database elkaar aanvullende hulpmiddelen voor onderzoekers die de memoria- en herinneringspraktijken in een bredere context willen onderzoeken.

Overzicht van gebruikte termen

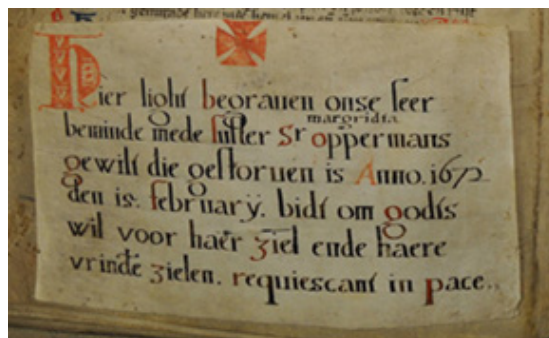
In MeMO is voor de memorieregisters een andere indeling gemaakt dan die van Huyghebaert in zijn *Typologie des sources*. Desondanks komen zijn terminologie en definities en die van anderen regelmatig voor in de MeMO-database en de andere MeMO-producten, bijvoorbeeld in de titels en de korte beschrijvingen van de registers. De onderstaande tabel bevat de meest voorkomende termen en hun definities. Enkele opmerkingen vooraf:

- de vele kleine variaties binnen de terminologie zijn niet opgenomen. In de meeste gevallen is voor de gemakkelijk te herkennen Latijnse termen gekozen.
- Termen die zijn gebruikt in de handschriften zelf en in de inventarissen van de bewaarde instellingen sluiten niet altijd (volledig) aan bij de inhoud van de teksten.

Term	Uitleg
<i>Algemene termen</i>	
Composites (convoluut)	Handschriften met teksten, die zijn samengebonden zonder dat ze qua thematiek op elkaar aansluiten, of zonder dat ze afkomstig zijn uit een en dezelfde instelling. De teksten uit een dergelijk handschrift werden dikwijls gebundeld op basis van het formaat van de afzonderlijke delen (teksten). Er hoeft dus geen samenhang te zijn tussen de teksten in een convoluut. In veel gevallen is de bundeling gemaakt door of in opdracht van een latere eigenaar, zie MeMO text carrier ID 19
Convoluten	Zie Composites
Doodboek/dodenboek	Algemene aanduiding, niet per se contemporain voor verschillende typen memorieregisters, zie bijvoorbeeld MeMO text carrier ID 138 en MeMO text carrier ID 337
Kapittelboek (Liber officii capituli)	Manuscript gebruikt tijdens de bijeenkomsten van het kapittel van een klooster, dat een of meer memorieregisters bevat, zie MeMO text carrier ID 17
Liber memoriarum	Contemporaine term voor wat voor type memorieregister dan ook, gebruikt in het handschrift zelf. MeMO text carrier ID 187 is bijvoorbeeld een mengvorm van een grafboek met de namen van de begraven personen en een register met memoriendiensten, zie afb. 1
Memorieboek	<ul style="list-style-type: none"> • Moderne verzamelnaam voor alle soorten memorieregisters • Contemporaine term voor wat voor type memorieregister dan ook, gebruikt in het handschrift zelf. MeMO text carrier ID 193 is bijvoorbeeld een lijst van namen met in enkele gevallen enige biografische informatie en een enkele keer informatie over te verrichten memoriendiensten. • NB De term memorieboek werd overigens ook gebruikt voor andere soorten bronnen, zoals overzichten van inkomsten, maar ook voor bronnen die betrekking hebben op bestuurlijke zaken, zoals het memorieboek van de stad Gent, http://www.dbnl.org/tekst/heul008memo01_01/

Miscellany (verzamelhandschrift)	Handschriften met meerdere teksten die qua inhoud of thematiek een samenhang vertonen en/of uit dezelfde instelling afkomstig zijn. In een verzamelhandschrift kunnen dus allemaal teksten zijn opgenomen die de dodengedachtenis betreffen. Deze handschriften kunnen in één keer zijn afgeschreven ten behoeve van de instelling waar ze werden gebruikt. De in de tekstdrager aanwezige teksten, zoals een graflijst of een schenkingsregister, kunnen vervolgens over een langere periode zijn bijgehouden, maar er kunnen ook nieuwe teksten zijn toegevoegd, <u>MeMO text carrier ID 17</u>
Text carrier (tekstdrager)	Een tekstdrager kan één of meer teksten bevatten. Indien een tekstdrager meerdere teksten bevat, is het belangrijk te weten hoe deze handschriften tot stand zijn gekomen, omdat dit kan bijdragen aan het functioneren van de afzonderlijke teksten. Tekstdragers met meerdere teksten zijn grofweg in te delen in convoluten en verzamelhandschriften, zie aldaar (maar er bestaan allerlei tussenvarianten).
Verzamelhandschrift	Zie Miscellany
<i>Memorieregisters</i>	<i>Classificatie van de memorieregisters zoals gebruikt in de MeMO-database</i>
Register of burial places (grafregister)	<ul style="list-style-type: none"> • a. Registers van graven met vermeldingen wie waar begraven is, <u>zie afb. 1</u> • b. Registers van eigenaren van graven <u>MeMO text carrier ID 179</u>
Register of gifts and foundations (Schenkingsregister)	Registers met aanduidingen (en beschrijvingen van) allerlei soorten schenkingen en stichtingen <u>zie afb. 3</u>
Register of memorial services (register met memoriediensten)	Registers waarin is beschreven voor wie, wanneer, wat voor memoriedienst verricht moet worden (zie <u>Register met memoriediensten in een martyrologium van het Kartuizerklooster Nieuwlicht</u>)
Register of names (naamlijsten)	Naamlijst die niet onder te brengen is in de hiervoor genoemde groepen <u>zie afb. 4</u>
Register of pittances and doles (pitantieregister)	Registers met uitdelingen en supplementen op maaltijden met (vaak) de vermelding namens wie, voor wie, wanneer en waar de aalmoezen moeten worden uitgedeeld en waaruit deze moeten bestaan <u>MeMO text carrier ID 372</u>
<i>Memorial registers: other names</i>	<i>Namen en aanduidingen zoals gebruikt in de bronnen, in inventarissen en catalogi van archieven en bibliotheken en in de classificatie van Huygbebaert en Lemaître, etc.</i>
Anniversarium	Necrologium, zie aldaar
Jaargetijdenboek	Necrologium, zie aldaar
Kalendarium	Necrologium, zie aldaar
Liber foundationum	Stichtings- of schenkingsregister
Martyrologium	Kalender met te gedenken heiligen. In sommige gevallen is het martyrologium ook gebruikt om te gedenken personen (niet-heiligen) in te noteren (zie <u>Register met memoriediensten in een martyrologium van het Kartuizerklooster Nieuwlicht</u>)
Necrologium	Kalender met per dag de namen van de personen die tijdens de mis herdacht dienden te worden. Een necrologium heeft voornamelijk

	een liturgische functie. In de loop der tijd werden in necrologia naast de namen ook wel schenkingen en/of graflocaties vermeld. Het necrologium gaat terug op het martyrologium dat in de eerste christelijke gemeenschappen werd gebruikt om tijdens de vieringen de namen te reciteren van de martelaren die voor het geloof gestorven waren, alsook voor heiligen in het algemeen. Zie de indeling van Huyghebaert hierboven.
Obituarium	Het obituarium is een register in de vorm van een Romeinse kalender waarin staat aangegeven wanneer jaargetijden en andere verplichtingen moeten plaatsvinden die een parochie, een klooster of een kapittel op zich had genomen. Zie de indeling van Huyghebaert hierboven.
Propijnboek	Zie Pitantieboek
Register for the burning of candles (Belichtingsboek)	Register met een overzicht van wanneer, voor wie, waar, hoeveel kaarsen moeten worden gebrand (afb. 7)
Succession list (opvolgingslijst)	Een type naamlijst met een chronologisch overzicht van wereldlijke en kerkelijke functionarissen die een bepaald ambt bekleedden Zie <u>MeMO text carrier ID 35</u> .
<i>Verhalende bronnen</i>	
Annals (annalen)	<i>Bronnen die zijn beschreven in de MeMO database</i> Overzicht van per jaar geordende gebeurtenissen die betrekking hebben op een gebied, instelling, geslacht, etc.
Biografische beschrijvingen van religieuzen, meestal aangeduid als Bruderbuch (broederboek) of Schwesterbuch (zusterboek) en soms van leken	Handschriften met levensbeschrijvingen van mannelijke kloosterlingen en mannelijke inwoners van een religieus huis. Zie <u>MeMO text carrier ID 268</u> . Handschriften met levensbeschrijvingen van nonnen en vrouwelijke inwoners van een religieus huis. NB in een aantal gevallen werd in zusterboeken ook de biografie van de rector opgenomen. Zie <u>MeMO text carrier ID 1</u> .
Chronicle (kroniek)	Kronieken zijn verhalende overzichten van een of meer gebeurtenissen in bijvoorbeeld een gebied, klooster of geslacht. Er zijn alleen kronieken opgenomen waarin wordt gerefereerd aan de dodengedachtenis en aan stichtingen en schenkingen in het kader daarvan, zie <u>Kroniek van het Barbaraconvent in Delft</u> .
Gesta	Gesta zijn overzichten van de daden van personen, bijvoorbeeld van abten van kloosters. <u>MeMO text carrier ID 6</u> .



Links: Afb. 3. Zie MeMO text carrier ID 427
Rechts: Afb. 4. Zie MeMO text carrier ID 78

5.2 Criteria voor het opnemen van tekstdragers

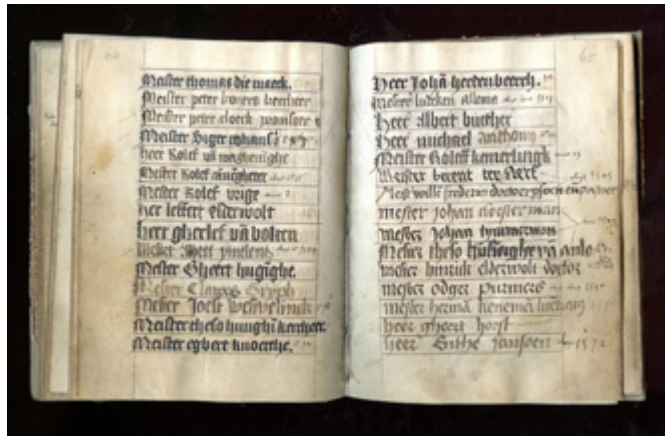
Uitgangspunt

Opgenomen zijn verhalende bronnen en memorieregisters uit de periode tot 1580 die functioneerden in het gebied van het huidige Nederland.

NB Tekstdragers die een verhalende bron bevatten die betrekking heeft op de memoria in Nederland, maar die altijd buiten Nederland hebben gefunctioneerd, zijn niet opgenomen als er tekstdragers zijn met dezelfde tekst die wel in Nederland hebben gefunctioneerd. Daarom is een aantal 'buitenlandse' kopieën van de Chronicon Windeshemense niet opgenomen.

Opgenomen zijn:

- Handschriften die op het eerste gezicht geen registers van giften zijn (maar bijvoorbeeld registers van renten) maar waarin een groot gedeelte van de entrees wel giften blijken te bevatten. [MeMO text carrier ID 165](#)
- Cartularia met namenlijstjes van herdachte personen, waarin wordt verwezen naar de afgeschreven akten. [MeMO text carrier ID 142](#)
- Memorieregisters die bestaan uit lijsten van namen waarvan (nog) niet is vastgesteld dat ze een functie hebben gehad in het kader van de dodengedachtenis, [zie 5.4. MeMO text carrier ID 160](#)
- Handschriften met verhalende bronnen en memorieregisters met dateringen zoals 'laatste kwart zestiende eeuw', omdat deze nog binnen de door MeMO begrensde periode ontstaan kunnen zijn, [zie MeMO text carrier ID 20](#)
- Handschriften met een of meer teksten en memorieregisters die ontstaan zijn vóór 1580, maar die alleen zijn overgeleverd in handschriften van na 1580, [zie MeMO text carrier ID 344](#). In één geval is ook een tekstdrager opgenomen die een verhalende bron bevat die van na 1580 stamt omdat deze tekst een (meer) uitgebreid verslag geeft van gebeurtenissen van vóór 1580. [MeMO text carrier ID 287](#) is een laat-zeventiende-eeuws handschrift dat onder andere een kopie bevat van de kroniek van de abten van Aduard. Deze versie biedt de meest betrouwbare informatie betreffende de jaren 1528-1578.
- Tekstdragers of teksten die alleen nog in een editie bestaan omdat het originele manuscript inmiddels verloren is gegaan, [zie MeMO text carrier ID 291](#)



Boven: Afb. 5. Zie [MeMO text carrier ID 436](#)
Onder: Afb. 6. Zie [MeMO text carrier ID 207](#)

Niet opgenomen zijn:

- Korte overzichten van bijvoorbeeld overleden familieleden in getijden- en gebedenboeken en in missalen. Deze zijn nog niet voldoende geïnventariseerd om een gedegen overzicht in de database te kunnen aanbieden.
- Memorieregisters die waarschijnlijk tot stand zijn gekomen omdat de bezorger ze heeft samengesteld op basis van archiefstukken. Zo is een aantal naamlijsten in de historiografische handschriften van Buchelius (*Monumenta, Inscriptiones, etc.*) niet opgenomen omdat deze lijsten waarschijnlijk tot deze categorie behoren.
- Hagiografieën, omdat de MeMO-database bedoeld is voor de nagedachtenis van gewone, zondige zielen. De biografieën van grensgevallen zoals Geert Grote zijn wel opgenomen, zie [MeMO text carrier ID 243](#).
- Tekstdragers die circa of na 1580 zijn gedateerd indien er ook eenzelfde verhalende bron is in een oudere tekstdrager. De informatie over dit soort latere teksten is in de database opgenomen onder *Filiation*.

5.3 Waarop is de verschaft informatie gebaseerd?

Voor de inventarisaties en beschrijvingen is in het MeMO-project gebruik gemaakt van de mogelijkheden die hieronder, in willekeurige volgorde, zijn opgesomd:

Memorieregisters

- Inventarisatie Signum (1991-1993)
- Werkgroep Memorieboeken (2004-2006)
- Eigen onderzoek van de documenten zelf
- Eigen onderzoek van gedigitaliseerde handschriften met aanvullingen van de medewerkende archieven
- Publicaties

Verhalende bronnen

- Onderzoek van Marijke Carasso-Kok en het daaruit resulterende *Repertorium van verhalende historische bronnen uit de middeleeuwen: Heiligenlevens, Annalen, Kronieken En Andere in Nederland Geschreven Verhalende Bronnen* ('s-Gravenhage 1981)
- *The narrative sources of the medieval Low Countries / De verhalende bronnen van de middeleeuwse Nederlanden* (Nederlands, Engels en Frans)
- Andere publicaties

Uitgangspunt bij het beschrijven van de memorieregisters en verhalende bronnen is de gehele tekstdrager, omdat het totaal aan teksten in de tekstdrager ook aanwijzingen kan bieden over het gebruik en functioneren van de tekstdrager en de afzonderlijke teksten. Daarom is het gehele handschrift beschreven en is er een inhoudsopgave gemaakt waarin alle teksten zijn opgenomen. Behalve deze algemene beschrijving zijn de teksten met een memoriefunctie - uitgebreid - beschreven.

5.4 Aandachtspunten

Algemene problemen bij tekstdragers en teksten

De betiteling van tekstdragers is afhankelijk van de instelling waar ze worden bewaard, hierdoor kunnen gelijksoortige tekstdragers verschillende typen titels hebben. Deze kunnen variëren van een nummer of code tot een algemene omschrijving of een naam die in de tekstdrager zelf is vermeld. De aanduidingen in de archiefinventarissen variëren sterk. Ook kan in een archiefinventaris een naam of term gebruikt worden die niet aansluit bij de in deze database gebruikte classificaties. Een tekstdrager die in een inventaris bijvoorbeeld is omschreven als een kroniek, kan in de MeMO-database als een overzicht met levensbeschrijvingen van kloosterlingen worden aangeduid (zie bijvoorbeeld [MeMO text carrier ID 2](#)). Een register dat is aangeduid als een lijst van renten, kan bij nadere inspectie in de database als een register van pitanties worden beschreven.

Wat betreft de naamgeving in de MeMO-database is zo veel mogelijk uitgegaan van de naam in de inventaris of catalogus van de bewarende instelling. Daarachter staat eventueel de naam van het handschrift in de oorspronkelijke taal. Dan volgen de naam van de bewarende instelling en de vindplaats. Indien de naam die gebruikt is in de inventaris of catalogus te weinig informatief is, is een omschrijvende aanduiding gehanteerd.

Problemen bij memorial registers

Lijsten met alleen maar namen zijn niet altijd onmiddellijk als memorieregisters te herkennen. In de MeMO-database is met opzet een wijde variatie aan naamlijsten opgenomen. Zo zijn ledenlijsten van broederschappen opgenomen omdat ze ook gefungeerd kunnen hebben als lijst van dode zusters en broeders. Een aantal van deze lijsten vraagt nader onderzoek naar hun functies. Andere zijn onmiddellijk te herkennen als lijsten die een functie hadden in de memoria. Opvolgingslijsten bijvoorbeeld tonen de chronologische opvolging van functionarissen en stamhouders van geslachten door de eeuwen heen.

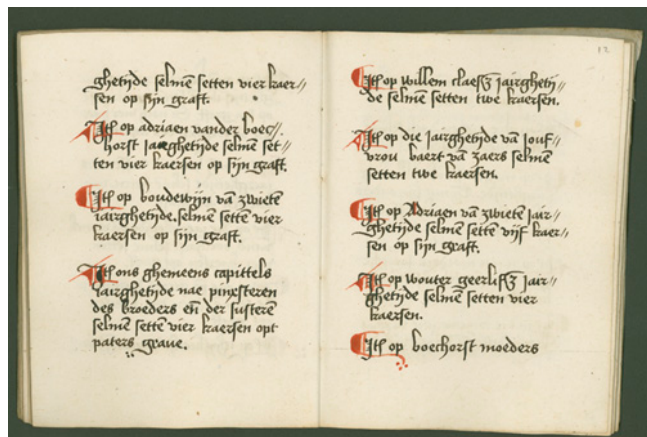
Problemen bij verhalende bronnen

Voor het beschrijven van de verhalende bronnen is prioriteit gegeven aan *pur sang* memoria-teksten, met name de kloosterkronieken en de biografieën. Hoogstwaarschijnlijk bevatten kronieken met een grotere reikwijdte (denk bijvoorbeeld aan de wereldkronieken) wel enkele memorie-elementen, maar deze kronieken zijn voorsnog niet opgenomen.

In een aantal gevallen is voor de beschrijving van de verhalende bronnen gebruik gemaakt van literatuur en websites waarbij de teksten en niet de gehele tekstdrager het uitgangspunt vormen. Dit heeft de volgende consequenties voor de beschrijving van de verhalende bronnen in de MeMO-database:

- Informatie over eventueel andere aanwezige teksten in een tekstdrager, dan die betreffende de opgenomen verhalende bron, kan ontbreken, omdat die teksten niet behandeld zijn in de literatuur.
- Gegevens over de tekstdrager, zoals paginering/foliering en de indeling van het volledige

Afb. 7. Zie [MeMO text carrier ID 145](#)



handschrift ontbreken of zijn niet volledig in de MeMO-database omdat in veel publicaties niet de complete handschriften worden besproken.

5.5 Overzicht van de gedigitaliseerde tekstdragers

Alle tot 1 april 2014 gedigitaliseerde memorieregisters zijn opgenomen in **een lijst**. Deze lijst zal indien nodig worden aangevuld. In de MeMO database zijn in de records van de Text carriers links naar de archief- of bibliotheekbeschrijvingen te vinden, zie onder Holding institution, Link to online description. Veelal zijn dit ook de links naar de scans van de tekstdragers. Wanneer dit niet het geval is, is een aparte link naar de scans opgenomen onder Other documentation.

5.6 Literatuur en websites

Literatuur

- Bollmann, A.M., *Frauenleben und Frauenliteratur in der Devotiomoderna. Volkssprachige Schwesternbücher in literarhistorischer Perspektive* (Groningen 2004).
- Carasso-Kok, Marijke, *Repertorium van verhalende historische bronnen uit de middeleeuwen: Heiligenlevens, Annalen, Kronieken En Andere in Nederland Geschreven Verhalende Bronnen* ('s-Gravenhage 1981).
- Genicot, Leopold, *La Typologie des sources du moyen age occidental*, gen. ed. (Turnhout, 1972).
- Goudriaan, Koen, 'Geert Grote: A Founder fading into Oblivion?', in: Rolf de Weijert, Kim Ragetli, Arnoud-Jan Bijsterveld en Jeannette van Arentthals (red.), *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in Honour of Truus van Bueren*, *Middeleeuwse Studies en Bronnen*, CXXXVII (Hilversum 2011) 165-177.
- Gumbert, J.P., 'Codicologische eenheden - opzet voor een terminologie', *Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Mededelingen van de Afdeling Letterkunde*, Nieuwe Reeks, deel 67 nr. 2.
- Huyghebaert, N., *Les documents nécrologiques* (Turnhout 1972) (*Typologie des sources du moyen âge occidental*, 4).
- Lemaître, Jean-Loup, *Répertoire des documents nécrologiques français*, (Paris 1980, Recueil des historiens de la France, Obituaires, volume VII).
- Schilp, Thomas, 'Memoria in der Dunkelheit der Nacht. Lichtinszenierung mittelalterlicher Kirchen zum Totengedenken', in: Rolf de Weijert, Kim Ragetli, Arnoud-Jan Bijsterveld en Jeannette van Arentthals (red.), *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in Honour of Truus van Bueren*, *Middeleeuwse Studies en Bronnen*, CXXXVII (Hilversum 2011) 221-233.
- Trio, Paul, 'Obituaries or Anniversary Books: Handle with Care! The Example of the Ypres Confraternities', in: Rolf de Weijert, Kim Ragetli, Arnoud-Jan Bijsterveld en Jeannette van Arentthals (red.), *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in Honour of Truus van Bueren*, *Middeleeuwse Studies en Bronnen*, CXXXVII (Hilversum 2011) 179-193.
- Vanderputten, Steven, 'Typology of Medieval Historiography Reconsidered: a Social Re-interpretation of Monastic Annals, Chronicles and Gesta', in: *Historical Social Research - Historische Sozialforschung* 26 (2001) 141-178.
- Weijert, Rolf de, 'Gift-Giving Practices in the Utrecht Charter House. Donating to be Remembered?', in: Rolf de Weijert, Kim Ragetli, Arnoud-Jan Bijsterveld en Jeannette van Arentthals (red.), *Living Memoria. Studies in Medieval and Early Modern Memorial Culture in*

Honour of Truus van Bueren, *Middeleeuwse Studies en Bronnen*, CXXXVII (Hilversum 2011) 147-164.

Website

- *The narrative sources of the medieval Low Countries / De verhalende bronnen van de middeleeuwse Nederlanden*, (Nederlands, Engels en Frans).

Zie hoofdstuk zeven voor een algemeen overzicht van de literatuur en de websites die in deze inleidende teksten worden genoemd.